

Távlatok mezőgazdaságunkban

A korszerű gazdaság jellemzője nemcsak a dinamikusan fejlődő ipar, hanem az önmagát állandóan túlhaladni képes mezőgazdaság is. A kérdés tehát az, hogy mezőgazdaságunk a nemzetgazdaságban betöltött szerepének megfelelő színvonalon termel-e. A Központi Bizottság decemberi és márciusi plenáris ülésének idevágó határozataiból is kiderül, hogy pártunk nagy figyelmet szentel e fontos nemzetgazdasági ág problémáinak. Nicolae Ceaușescu elvtárs a március 17—19-i plenárison ismét rámutatott, hogy „belterjes, korszerű, nagy termelékenyséű, a tudomány legújabb vívmányai alapján megszervezett mezőgazdaság nélkül nem biztosíthatjuk sem a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtését, sem a kommunizmus építését országunkban“.

Igaz ugyan, hogy az utóbbi két évtizedben nagy változások történtek a mezőgazdaság megszervezésében és műszaki ellátásában, sikereket értünk el a növényi és állati termékek előállításában, azonban az eredmények nincsenek arányban mezőgazdaságunk lehetőségeivel, az iparhoz viszonyítva számottevő a lemaradás. E tekintetben pártunk főtitkára hangsúlyozta, ennek fő oka, hogy gazdaságunk sajátos feltételei között a mezőgazdaság bizonyos lebecsülése nyilvánul meg. Emiatt a mezőgazdaságot nem látták el kellő mennyiségű korszerű termelőeszkővel. A tapasztalat azt bizonyítja, hogy e helytelen szemlélet nagy károkat okozhat az egész nemzetgazdaságnak, feszültségeket, aránytalanságokat idéz elő, s megnehezíti az ország termelőerőinek kiegyensúlyozott fejlesztését.

E hiányosságok megszüntetése végett pártunk vezetősége hosszú távra szóló, átfogó programot dolgozott ki. Ennek megvalósítására 1971—1975 között több mint 100 milliárd lejt ruháztunk be a mezőgazdaságba. E nagyarányú ráfordítás lehetővé teszi, hogy 1975-ig gyakorlatilag teljesen gépesítsük a mezőgazdasági munkákat, a felhasznált műtrágya-mennyiség pedig el fogja érni a modern földművelés követelményeinek színvonalát. A beruházandó összeg jelentős részét, 39 milliárd lejt az ésszerű vízgazdálkodás létrehozására, az öntözési munkálatok kiterjesztésére, árvízvédelemre, lecsapolásra, a talajerózió leküzdésére költjük. E beruházások nyomán a következő 15—20 évben 5—5,5 millió hektár terület válik öntözhetővé. Ugyanakkor 20 milliárd lejt az iparszerű, nagyüzemi állattenyésztés kiépítésére fordítunk.

Az anyagi-műszaki alap továbbfejlesztése elengedhetetlen feltétele ugyan a korszerű mezőgazdasági termelésnek, de — amint a legutóbbi plenáris is rámutatott — a társadalmi-gazdasági viszonyok is fontos szerepet töltenek be. A mezőgazdaság

szövetkezetesítése kétségtelenül megteremtette a fejlődő anyagi-műszaki alap kihasználásának lehetőségét. Ne feledjük azonban, hogy csak e két tényező együttes hatása nyomán fejlődhet akadálytalanul és eredményesen mezőgazdasági termelésünk. Meltán egészítik ki tehát egymást a decemberi és márciusi plenáris határozatai. Éppen ezért a mezőgazdaságot irányító szervek figyelméből nem eshet ki sem az anyagi-műszaki fejlesztésnek, sem a termelési viszonyok tökéletesítésének bonyolult problémája.

*

A mezőgazdasági termelés növelése mindenekelőtt a termelőszövetkezeti szektor termelési szintjétől és hatékonyságától függ. E tekintetben nem hagyható figyelmen kívül, hogy a szövetkezeti szektor 4673 gazdasága az ország mezőgazdasági területének 60,6%-án, szántóterületének 75%-án gazdálkodik. A termelőszövetkezeti tagság jelenleg körülbelül fele az ország egész aktív lakosságának, s a mezőgazdaságban dolgozóknak körülbelül 90%-a.

Pártunk gazdaságpolitikájában mindvégig központi kérdés volt a szövetkezeti mozgalom fejlesztése, a termelőszövetkezetek gazdasági-szervezeti megszilárdítása. Az állam jelentős beruházásokkal, hitelekkel, szakemberekkel segítette őket. A szövetkezeti szektor eredményeket ért el. Közös vagyonuk az 1963-as évi 13 milliárd lejről 23 milliárd lejre gyarapodott 1968-ban, jelentős részük eredményeket ért el a termelés növelésében, nagy mennyiségű mezőgazdasági termékkel járult hozzá az állam központositott alapjaihoz, a lakosság ellátásához.

A szövetkezeti szektorban dolgozók munkájának határfoka azonban messze elmaradt az iparban dolgozók, sőt még az állami mezőgazdasági üzemekben dolgozók termelékenységének szintjétől is. A termelőszövetkezetekben az egy tényleges dolgozóra jutó termelés értéke lényegesen kisebb, mint az állami mezőgazdasági vállalatok esetében. Márpedig — amint említettük — a szövetkezeti szektorban dolgozik a mezőgazdaságban lekötött munkaerő döntő hányada. Ily módon a termelőszövetkezeti szektorban kifejtett munka alacsony határfoka lerontja az egész mezőgazdasági munka határfokának szintjét, lerontja a társadalmi munka termelékenységének szintjét is — hiszen az aktív lakoságnak körülbelül fele a mezőgazdaságban dolgozik.

A szövetkezeti szektor alacsonyabb határfoka csak részben magyarázható a műszaki-anyagi alabban mutatkozó különbségekkel, bár kétségtelenül az állami mezőgazdasági vállalatokban ez a bázis fejlettebb, mint a termelőszövetkezetekben. A lemaradást más tényezők is okozzák.

A X. pártkongresszus útmutatásai és a Központi Bizottság decemberi plenáris ülésén kidolgozott és elfogadott átfogó intézkedések alapján a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának határozata éppen e tényezőkre hívta fel a figyelmet, s konkrét intézkedések egész rendszerét irányozta elő a hibák megszüntetésére.

A szövetkezeti szektorban kifejtett munka hatékonyságát károsan befolyásolta a termelőszövetkezetek elégtelen szakosodása. A szakosítás hiánya azzal a következménnyel járt, hogy több tucat terméket termeltek, akár megvoltak hozzá a kedvező feltételek, akár nem. Emiatt sok kultúra esetében alacsony hozamokat értek el, területegységre számítva keveset és drágán termeltek. Ezt hivatott orvosolni az említett határozatban előírányozott szakosítás. A termelőszövetkezeteknek azokat az ágazatokat kell kifejlesztetniük, amelyek számára kedvezők a feltételek. Ilyenformán a gazdaságok rendelkezésére álló munkaerőt olyan ágakban fogják felhasználni, ahol jó eredményeket lehet elérni. Ezzel jelentősen megnőhet a munka termelékenysége anélkül, hogy különösebb beruházásokra volna szükség. Ezért a szakosítás hatására

nemcsak növekszik majd a termelés, hanem csökken a termelési költségek szintje. Ily módon a megnövekedett teljes termelés értékében nő a tiszta termék, a jövedelem, nő a termelés fejlesztéséhez szükséges alapok gyarapításának lehetősége is.

A munka hatékonyságát az a tény is hátráltatta, hogy a termelőszövetkezetekben nem mindig volt lehetséges az optimális termelési méretek kialakítása. Ez mind a növénytermesztésre, mind az állattenyésztésre érvényes. Szakosítás esetén kisebb számú növényt fognak termesztetni, de nagyobb területen, ez növelni fogja a munka hatékonyságát, lehetővé teszi a gépek és berendezések jobb kihasználását. Az állattenyésztésben mutatkozó elégtelen keretet az említett határozat úgy igyekszik tágítani, hogy szövetkezeti közti vállalkozások létrehozását ajánlja a termelőszövetkezeteknek (például sertéshizlalda, bárányszarvas). E szövetkezeti közti üzemekben a nagy állatlétszám nyomán emelkedni fog az épületek és berendezések kihasználási foka, növekedni fog a munka termelékenysége, többet és olcsóbban fognak termelni, mintha külön-külön minden szövetkezet a maga portáján lényegesen kisebb arányokban tenné mindezt. Eddig az országban 142 ilyen közös vállalkozás alakult, további 100 egység létrehozása még folyamatban van.

A szakosítás hatására lényegesen növekedni fog a munka termelékenysége, de egyben a szövetkezeti vezetők felelőssége is. Viszonylag kisszámú növény termelése esetén a tagság jövedelme néhány kultúrán áll vagy bukik. Az egyik ág nem „húzhatja ki“ a másikat. Ezért a szakosítás körütekintést és az eddiginél szilárdabb munkafegyelmet, ésszerűbb munkaszervezési formákat igényel.

A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának határozata a korszerűsödő technikai követelményeknek jobban megfelelő munkanormák megállapítását irányozza elő. A gyors ütemben gyarapodó műszaki-anyagi alapnak ugyanis már egyre kevesebb felelt meg a régi munkanormák. Sok esetben olyan munkanormákat állapítottak meg, amelyeket az új feltételek között viszonylag könnyen lehetett teljesíteni, s így rengeteg ideg- és izom-energia marad kihasználatlanul, akkor, amikor sok gazdaságban az egyes munkálatokat nem végezheték el idejében. A „kényelmes normák“ miatt a szövetkezeti szektorban végzett munkának nemcsak a termelékenysége, hanem az intenzitása is sok kívánnivalót hagy maga után. Féltreértés ne essék, nem egyszerűen a munkaintenzitás fokozása mellett törünk lándzsát. Csupán azt tesszük szavá, hogy a szövetkezeti szektorban az átlagos intenzitás elmaradt a gazdasági fejlődés nyomán lehetővé és szükségessé vált átlagos intenzitás mögött.

Természetesen a munka intenzitásának növelését nem kívánatos adminisztratív eszközökkel biztosítani, hanem az anyagi érdekelttség növelésével kell arra ösztönözni a szövetkezeti tagságot, hogy az eddiginél nagyobb arányokban vegyen részt a közös munkában, és az eddiginél nagyobb erőbevetéssel dolgozzék. Ezt nemcsak a gazdaság, hanem saját érdeke is így kívánja. Az anyagi érdekelttség fokozása viszont jobb, tökéletesebb elosztási formákat tesz szükségessé. A korszerűbb javadalmazás problémája egyik központi célkitűzése az említett határozatnak.

A termelőszövetkezeti szektor létrehozásával egyidőben a mezőgazdaságban is a munka szerinti elosztás elve jutott érvényre. A munkaegységek szerinti javadalmazásnak hosszú éveken át pozitív szerepe volt, sok esetben hozzájárult a szövetkezet gazdasági-műszaki megzilárdulásához. A fejlődés során azonban egyre inkább kidomborodtak e módszer hiányosságai, s ez mindenekelőtt abban jutott kifejezésre, hogy egyre kevésbé felelt meg a munka szerinti elosztás objektív gazdasági törvényeinek. Mivel az elosztás termelési viszony, az elosztásban mutatkozó hibák fékeztek a mezőgazdaságban a termelőerők fejlődését azzal, hogy nem ösztönözték anyagilag kellőképpen a tagságot.

A munkaegység alapján történt javadalmazás hiányosságaként említhető még az is, hogy a jövedelem és a termelékenység összehangolása nem volt kielégítő. A munkaegység értéke nem az illető termelési területen elért teljesítményt, hanem a gazdaság átlagos teljesítményét tükrözte. Ezért aránytalan jövedelmek alakultak ki a különböző ágakban dolgozó szövetkezeti tagok között. A növénytermesztés bizonyos ágaiban munkálkodók teljesítményét például az állattenyésztésben dolgozók gyengébb eredménye lerontotta, s így a jövedelmező zöldségtermesztésből kellett „fedezni” a ráfizetéses állattenyésztést. Mivel a jövedelem nem volt arányban a valóságos teljesítménnyel, bizonyos nivellálódás állt elő. Ezért az állattenyésztésben foglalkoztatott szövetkezeti tag olyan jövedelemhez jutott, amelyhez nem járult hozzá, a zöldségtermesztő pedig kevesebbet kapott, mint amennyit megérdemelt volna. Ez nemcsak az anyagi érdekeltséget rontotta, hanem állandó munkaszervezési problémákat is felvetett. Az állattenyésztésben dolgozók több munkaegységet értek el, mivel a termelési ágban végzett munka nem idényjellegű. A növénytermesztésben dolgozók, annak ellenére, hogy eredményesebb munkát végeztek, a termelés szezonjellegénél fogva viszonylag kevesebb munkaegységet teljesíthettek. Minthogy a munkaegység értéke egyforma volt, az állattenyésztésben dolgozók előnyben részesültek. Az állattenyésztésben és a növénytermesztés bizonyos ágaiban alkalmazott pótvavadalmazás csak mérsékelni, de megszüntetni nem volt képes ezt az állapotot. A határozat e hibák megszüntetése végett farmok és más önálló egységek megszervezését iránýozza elő, amelyek az önálló elszámolás elve alapján fognak működni.

Az új javadalmazási formák lehetővé teszik a gazdaságokban a hatékonyság pontosabb nyomon követését. A munkanormák alapján történő javadalmazás körülményei között a gazdaságban önköltséget lehet majd számítani. Márpedig, ha a teljes termelés értékében meg tudják határozni az önköltséget, akkor az eddigiéknél jóval nagyobb pontossággal ki lehet számítani a tiszta jövedelmet is, ennek kimutatása pedig a felhalmozási és a fogyasztási alap képzésének realisabb lehetőségeit tárja fel. Számszerűen ki lehet majd mutatni, hogy a tagság miért keres annyit és nem többet, közérthetőbben fel lehet majd tárni az összefüggést teljesítmény és jövedelem között. Ezek birtokában ki lehet mutatni a jövedelem növelésének észszerűbb útjait.

Mindez természetesen új szemléletet követel meg nemcsak a gazdaság vezetőségétől, hanem az egész tagságtól: az agrotechnikai koncepció mellett gazdasági gondolkodást is. A szükségszerűen növekvő agrotechnikai ismeretek mellett helyet kell biztosítani a gazdasági ismereteknek is. Az agrárgazdaságtannak el kell foglalnia az őt megillető helyet és szerepet, s a gazdaságtudományoknak is közvetlen termelőerővé kell válniuk.

A Román Kommunista Párt X. kongresszusának útmutatása alapján kidolgozott átfogó intézkedések jelentősége abban áll, hogy új keretet, új mozgásformákat hoznak létre. Bár nem adnak végleges választ minden részletkérdésre, hiszen nem is adhatnak, de kapukat nyitnak, folyamatokat indítanak el, melyek során a felvetett kérdések megoldódhatnak.

FURDEK MÁTYÁS

Állattenyésztés farmrendszerben

A tudományos-műszaki forradalom látványos eredményei annyira lekötik a közérdeklődést, hogy a mezőgazdaság fejlődésének problémái gyakran háttérbe szorulnak. Való igaz: a mezőgazdaság lassabban fejlődik, mint az ipar, s azok számára, akik csak a végtermékek mennyiségének és minőségének tükrében ítélik meg ezt az ágazatot, sokszor maga a haladás tűnik problematikusnak. Érthető is. A búza már sok ezer év óta búza; a szarvasmarha, juh vagy sertés pár évtized alatt külső megjelenésében, hozamképességében alig változik; a termőföld termékenységének, a talajpusztulásnak, a munkálatok gépesítésének s a vegyszerek egyre szélesebb körű alkalmazásának felszínes elemzésével pedig a sajtó, a rádió és a népszerűsítés egyéb eszközei annyit foglalkoztak, hogy már gyakran szalmacséplésnek tűnik, ha e kérdéseket újra felvetjük.

Ennek ellenére mégis vannak részben olyan felfedezések, részben olyan szervezési lépések, amelyek a mezőgazdaságban is forradalmi változásokat hoznak létre. Ilyenek például a kisüzemi termelés szocialista átalakítása nagyüzemivé, a rovar- és gyomirtó szerek, permetező anyagok felfedezése és elterjedése, a műtrágya és gép, legújabbán pedig a folyamatos termelésre berendezett, ipari jellegű mezőgazdasági nagyüzem. Mindezek külön-külön vagy együttesen alapjában módosítják a termelés technikáját, a munkaerőszükségletet, a munka termelékenységét, az értékforgalmat és — végeredményben — az egész mezőgazdasági termelés arculatát.

A mezőgazdaságban azonban a nagy jelentőségű találmányok is aránylag lassabban terjednek el, mint az iparban, a különböző műszaki szinten termelő egységek az értékforgalom sajátosságainak következtében kevésbé zárják ki egymást, mint az iparban, a különböző jellegű üzemek egymásra utaltsága sem tűnik ki annyira világosan, és gyakran csak az ultramodern mammut-kombinátok ipari jellegét ismerik el, a mezőgazdasági egységben működő állattenyésztési egységeket pedig a mezőgazdaság keretébe sorolják.

Az állatnak magának a szerepe itt is, ott is változatlan: növényi eredetű tápanyagokat alakít át emberi ételmezésre, emberi használatra alkalmas anyagokká. Üzemgazdasági szempontból azonban a különbségek lényegesek. A nagy kombinátoknak rendszerint nincs önálló takarmányalapjuk, hanem ezt más egységekből szerzik be. Ezért ezek üzemszervezésileg nyílt láncban dolgoznak. Ebből kifolyólag hol ipari, hol kereskedelmi jellegű egységeknek nevezik őket. Ezekben belül maga a biológiai láncolat is lehet nyílt vagy zárt. Az utóbbi időkig a nyílt biológiai láncú, nyílt üzemi egység volt a legismertebb. Ilyen például egy nagyüzemi hizlalda, amely mind a hízó anyagot, mind a takarmányt máshonnan szerzi be, önmaga csak a folyamatos termelést és a szabványos árut biztosítja. Zárt biológiai ciklusban dolgoznak a legújabb sertés- és baromfikombinátok. Ezekben együtt van a szaporító telep és a hús- és tojástermelő részleg, illetve baromfi esetén a tojástermelő-részleg is, úgyhogy csak a takarmányozás vonala nyílt. A folyamatos termelés, a műszaki színvonal, az áru minősége és a munka termelékenysége szempontjából ezek jelentik a legmagasabb színvonalat, s ha ma még szórványosan épülnek is, kétségtelenül ezek jelzik az elkövetkező fejlődés útját.

A mezőgazdasági termelőszövetkezetekben kétségtelenül hatalmas lépést jelentett a nagyüzemi állattenyésztés alapjainak lefektetése, a szükséges épületek, raktárak megépítése, az állatállomány beállítása. Ezzel szemben számos tényező össz-

játékából kifolyólag az állomány fejlődése, termelékenysége, jövedelmezősége nem érte el azokat a mutatókat, amelyeket joggal elvárhattunk volna. Ha ezek okát kutatjuk, legrövidebben így fogalmazhatnók meg: a műszaki lehetőségek ugrásszerű fejlődése mögött lényegesen elmaradt a termelési és szervezési gondolkodásmód.

Az első nehézség abból adódott, hogy a növénytermesztés és állattenyésztés mutatóit nem hangolták kellőképpen össze. Ebből kifolyólag a takarmánymerleg mennyiségi és minőségi ingadozásai az állatok termelésében hasonló ingadozásokat idéztek elő. Ha az állomány létszámát rögzítjük, zárt üzemben ez az ingadozás elkerülhetetlen. A nyílt üzem helyzete előnyösebb, mert hiányait más üzem fölösle-
géből fedezheti.

Hátrányt jelentett a növénytermesztési és állattenyésztési részleg viszonylagos függetlensége. Az első részleg dolgozóit csak távolabbról, közvetve érdekelte az állattenyésztés sorsa. Az utóbbiak jövedelme nagymértékben függött az állatok hozamától, ez viszont a növénytermesztés eredményeihez kapcsolódott, ami az állattenyésztési dolgozók hatáskörén kívül állott. Ha tehát a takarmányhiány miatt csökkent a hozam, az állattenyésztési dolgozó jövedelme alaposan megcsappant. Ennek következménye viszont a munkaerőhullámmás, sőt munkaerőhiány, ami szintén visszahatott a hozamokra.

Lényegesen elmaradt a tenyészkiválogatás a lehetőségek mögött. Habár a tenyészkiválogatást általában a fejlődés alapfeltételének tekintjük, kevésbé ismeretes az a tény, hogy ennek elmulasztása nem egy helyben topogást, hanem egyenesen visszafejlődést jelent. A kitenyésztett fajta nem áll meg egy adott szinten, csak szüntelen és gondos kiválogatás esetén. Ebben a vonatkozásban a szakmai dolgozók anyagi érdekelttségét semmivel sem támasztottuk alá, sőt az ingadozó, általában alacsony és a hozamképesség mögött maradó teljesítmények miatt sokan úgy tekintették, hogy ezzel a kérdéssel nem is érdemes foglalkozni. A nagyüzemi állattenyésztési keretben a kisüzemi állattartás szelleme vált uralkodóvá: tartjuk az állatot azzal, ami van, ami maradt, s ad annyit, amennyit; ha végleg leromlott, megpróbáljuk a csereberét, eladjuk, másikat veszünk vagy nevelünk, de ezt is csak azzal, ami adódik.

Az állattenyésztési munkák gépesítése és automatizálása szintén a lehetőségek mögött maradt. A fejlődésnek egyik alapfeltétele a gépesítés, de ez is hozamszinthez kötött, mert másként a befektetést nagyon lassan, nehézkesen vagy egyáltalán nem lehet letörleszteni és hatékonyság híján csak a termelést drágítja.

Az új szervezési irányvonal elsősorban a jelzett hibák megszüntetésére irányul. Az állattenyésztési farm mint termelési egység — típusát tekintve — az mtsz-ek keretében teljesen zárt üzeműnek ígérkezik: saját takarmányalappal, zárt biológiai körfolyamatban. A szervezési belső önállóság azt jelenti, hogy saját területén az állattenyésztési főbb mutatókhoz hangoltan szervezheti meg a növénytermesztést, e két ágazat tehát üzemszervezési vonatkozásban helyet cserélt, s az állat nem azon él, ami a növénytermesztésből maradt, hanem ez utóbbit állítjuk úgy be, ahogyan az előbbi megköveteli. Ez pedig nagy jelentőségű lépés. Első feltétele annak, hogy a jövedelmezőség vonatkozásában elfogadható szintet érjünk el, s ez magával hozza a többit is: a dolgozók állandóbb szintű, kedvezőbb javadalmazását, tehát állandóságát és szakosodását, a gépesítés szélesebb körű elterjedését, a munka termelékeny-ségének növekedését, a hozamingadozások csökkenését.

A szakképzett vezető alkalmazása sem közömbös. Az mtsz-ekben eddig is dolgoztak szakemberek, de munkájuk a sok üzemág és részfeladat feltételei között szétforgácsolódott. A farmvezető leszűkített feladatköre lehetővé teszi az elmélyülést, egy üzemág alapos áttekintését és átfogását, lehetővé teszi a gondosabb tenyésztő

munkát, végeredményben, az állatok hozamképességének jobb kihasználását, illetve növelését.

Habár mindezek az új feltételek nagyon is ígéretesek, a műszaki fejlődés távlatai messzebbre mutatnak.

A teljesen zárt típusú üzem számos előnye mellett bizonyos hátrányok is jelentkeznek. A legújabb megoldások egyszerűen nem férnek bele egyetlen mezőgazdasági termelőszövetkezet kereteibe. Így például a legfejlettebb sertéshús-, tojás-, vágócsirketermelő üzemek százazres, sőt milliós rendű állományát egyetlen mezőgazdasági nagyüzem aligha láthatja el saját természetű takarmánnyal. Ezekben már nem takarmánykonyhák, hanem takarmánygyárak működnek; a napi szükséglet meghaladja a tíz vagon, ami gyakran több, mint egy-egy szövetkezet egész takarmánykészlete.

A takarmánygyárak biztosítják minden egyes állatfaj és korcsoport számára a legmegfelelőbb keverékek összeállítását. A mezőgazdaságban megtermelt nyersanyagot szárítják, darálják, serkentőkkel — vitaminokkal, ásványi anyagokkal, nyomelemekkel, mesterségesen előállított készítményekkel — dúsítják, majd szükség szerint szemcsézik, csomagolják, tárolják. Az ily módon előállított keverékek, az úgynevezett kombinált takarmányok, lehetővé teszik a szabványosított tápanyagellátást, kikapcsolva mindazokat az esetlegességeket és ingadozásokat, amelyek a természetes takarmányok minőségi sajátágaiból vagy akár a tenyésztők hiányos szakismereteiből származnak, és amelyek mindig hozamsökkenést okoznak.

Az új irányvonal megvalósításában a takarmánygyárak általában kulshelyzettel foglalnak el, ezért országos hálózatuk kiépítését irányoztuk elő. A korszerű takarmánygyár azonban csak akkor jövedelmező, ha folyamatosan, nagy mennyiségekkel dolgozik, ezért ez sem fér bele egyetlen mtsz üzemi kereteibe, sőt még az állami gazdaságok vonatkozásában is több egységet szolgál ki.

E téren a március 17—19-i plenáris dokumentumai új, ésszerű megoldást javasolnak: egyfelől szövetkezetközi üzemek létesítését; másfelől az állami és szövetkezeti szektor együttműködése nyit ígéretes távlatot. Ebben a kombinációban mindegyik egység jobban kihasználja természeti sajátosságait a nyersanyag megtermésében; a közösen létrehozott, ipari jellegű állattenyésztési nagyüzem pedig sokkal kedvezőbb keretek között bonyolíthatja le a szabványos, jó minőségű áru folyamatos előállítását.

Az üzemnagyságnak azonban határt szab a szállítások lebonyolítása és gazdaságossága. A koncentrált abraktakarmány hosszabb távú szállítást bír ki, mint a termés-takarmányok. Ezért az igazi nagy kombinátok elsősorban azokat a fajokat (sertések, baromfiak) ölelik fel, amelyek főleg abrakot fogyasztanak. A kérődzők kevésbé felelnek meg erre a célra. Már a szarvasmarha-hizlaldákat sem célszerű túl nagyra méretezni; 1000 fejőstehen ellátása már számottevő szállítási kérdéseket vet fel, a juhokat pedig, mivel főleg legelő állatok, céltalan volna „kombinátba” fogni, mert ez esetben az elnevezés csak formáság, a lényegét pedig nem érintené. Még az összevont bárányhizlalás is csak formai megoldás. Az állattenyésztési farm, a kombinát lényege a folyamatos termelés, ezért a bárányhizlalás mint időszakos vállalkozás jobban beillik egy középüzem kereteibe. Nagyüzemivé válhat abban a pillanatban, amidőn a tudomány megoldja a juhok folyamatos elletését.

Végső fokon a farmosítás és nagyüzem előnyeit nem az üzem óriási mérete jelenti. Tízazres szarvasmarha-állományokat nem azért nem vontak össze, mert az építkezésileg megoldhatatlan lett volna. Az üzem nagyságát ugyanis sok tényező szabja meg, s ezek egyike az, amelyre tervezéskor keveset gondolnak: a hulladék és szennyanyag eltávolítása. E mellékesnek tűnő tényező hatására egyes országok-

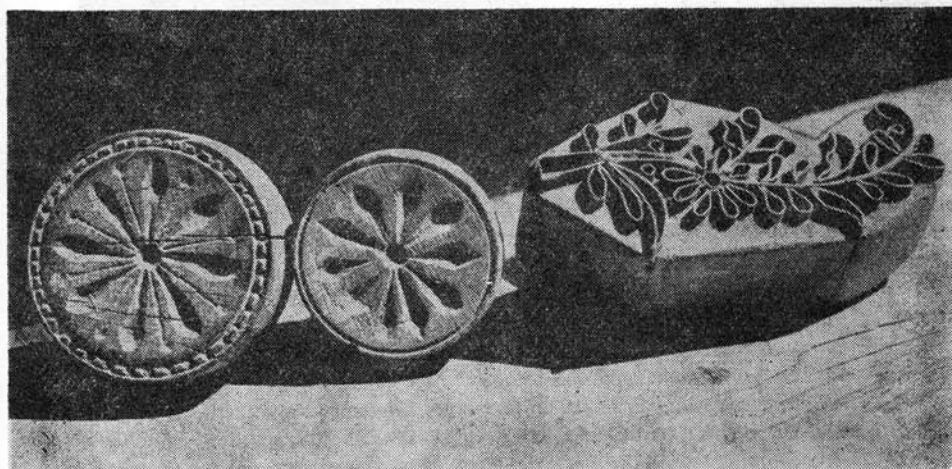
ban lemondtak az óriási kombinátokról. A hulladék és szennyanyag eltávolítása sokszor több gondot jelent, mint a nagy állomány takarmányozása. Ez érthető is. A szűk helyre összehúzott állomány egészsége csak úgy óvható meg, ha a tisztaságra fokozott gondot fordítunk. A felgyülemelő trágya mellett rengeteg mosóvíz fogy. Mindezeket nem lehet közvetlenül a szántóra kijuttatni, már csak azért sem, mert egyfelől a kombinátoknak nemigen van ilyesmije, de a földet és növényeket sem lehet bármikor ilyen anyagokkal kezelni. Ezért a hulladék tárolása, fertőtlenítése, ülepítése, erjesztése, szárítása külön berendezéseket, szivattyú- és csatornarendszert, hatalmas medencéket igényel. A végleges elszállítás is költséges, mert a nedves hulladékot nagy távolságra vinni rendkívül drága dolog, ha pedig beszárítjuk, a szárítás okoz költséget és gondot.

Mindezekből kifolyólag úgy tűnik, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben kialakított középnagy farmoknak több előnyük van, mint az óriási kombinátoknak; kevesebb a szállítási teher, könnyebb a higiénia biztosítani, harmonikusabb az általános mezőgazdasági beilleszkedés elannyira, hogy műszakilag alacsonyabb szinten is ugyanolyan jövedelmezőséget mutathatnak fel, mint a nagy kombinátok. A kétféle megoldás tehát nem zárja ki, hanem inkább kiegészíti egymást.

A farmok kifogástalan működésének egyik alapfeltétele a rugalmasság. A növénytermesztést meghatározó tényezők nem állandók, ezért a hozamok még a legfejlettebb országokban is ingadoznak. Az állattenyésztésnek ezekhez alkalmazkodnia kell. Ha a létszámot rögzítettük, akkor vagy a takarmányozást kell rugalmasan megoldanunk, vagy a hozamok válnak ingadozóvá, s velük hullámzik a jövedelmezőség is.

Úgy tűnik tehát, hogy a faromosítás nagyon előnyös, de nem problémamentes megoldás. Kifejlesztése, csiszolása, tökéletesítése a jövő feladatai közé tartozik.

PAP ISTVAN

Székely mézesnyomó (Bartha Árpád felvétele)